

El camí d'una vida

per JOSEP NOGUERA i CANAL

*Mancant-nos un estudi biogràfic complet de Mn. Armengou
les següents pàgines volen donar unes pinzellades
que assenyalin alguns dels fets que caldria treballar en
profunditat per entendre la biografia i l'obra del Mossèn.*

ARXIU LUIGI

La plaça de Sant Joan, a Berga, a principis de segle, acollí els jocs i les pelades de genolls del nen Josep Armengou.

ARXIU ARMENGOU

El 1917 va fer la Primera Comunió.

De moment encara no comptem amb un estudi biogràfic de Mn. Armengou que vagi més enllà del record personal que uns i altres han anat desgranant parcialment. Les dades cronològiques, puntuals però interessants, que s'han anat repetint són, generalment, les que va publicar Ramon Calderer a *El Full Parroquial de Berga* del dia 1-2-1976, dedicat íntegrament al traspàs de Mn. Armengou i editades, també, amb motiu de l'homenatge que se li va tributar poc després de la seva mort.

ARXIU ARMENGOU

Josep, Joan i Maria, els tres germans Armengou.

Més recentment, Benigne Rafart ha estudiat la seva vida en un període ben concret i no pas gens fàcil, el de la Guerra Civil. Un resum d'aquest estudi el mateix Rafart l'ha publicat a la revista gironellenca *El Vilatà* (n.º 53 de maig de 1987).

Biografiar Mn. Armengou d'una manera seriosa, que vagi més enllà d'un enfilall d'anècdotes, més o menys divertides, no és pas gens fàcil. Caldria, per a començar, llegir tota la seva obra. I, diem tota, és a dir, no solament la publicada:

resta molta obra inèdita, malauradament dispersa, que, pensem, alguna Institució hauria de fer l'esforç d'agrupar; caldria llegir les anotacions i comentaris que escrivia al marge dels seus llibres; les correspondències que va mantenir en aquells casos en què s'hagin conservat. Les seves cartes era sumament interessants i ell era del temps en què encara s'escrivia més que no pas es telefonava; gran conversador, caldria entrevistar-se amb moltes persones, encara afortunadament vives, que van mantenir-hi una relació continuada pels més diversos motius, etc.

Òbviament, nosaltres, des d'aquestes pàgines no podem pas fer ni tan solament una aproximació al que pensem que podria ésser un estudi de la seva biografia. Però, també, ens ha semblat que havíem de fugir d'una relació freda de dades cronològiques. Així, doncs, ens permetrem assenyalar encara que sigui solament apuntant-los, alguns fets que caldria, al nostre parer, fossin especialment estudiats perquè ens semblen crucials per entendre la seva biografia i àdhuc, en bona part, la seva obra.

Del jove Josep Armengou a Mn. Josep Armengou.

Mn. Josep Armengou, "el mossèn" per la majoria dels berguedans, va néixer a Berga el dia 18-10-1910 al mitificat carrer Major —exactament a "Ca la Nana", davant del cafè "Cal Minga"—, fill del sastre berguedà Pau Armengou i Santandreu i d'Àngela Feliu i Costa que era de "Cal Gori" de La Vallldan.

Va fer els primers estudis al Col·legi Rosal de la Pl. del Dr. Saló que regentaven els "Hermanos de las Escuelas Cristianas" en temps del director "Hermano Fausto". Mn. Armengou li deia "el general Fausto", perquè els feia jugar a reconquerir el Gurugú; era temps de guerra a l'Àfrica.

Més afeccionat a la música que a l'estudi, almenys tal com s'impartia en aquella escola i en aquell temps i, mal relacionat amb la direcció del Centre que no va aconseguir fer-li fer mai els "trabajos de casa", va deixar aquell centre docent un mes de febrer, sense acabar el curs, per dedicar-se plenament a la música.

Tingué per primer mestre al popular Mn. Marià Miró; el mestratge de Mn. Marià durava tot el dia. El balcó de ca l'Armengou donava davant per davant

ARXIU ARMENGOU

El petit Armengou (encerclat) quan anava a l'escola.

del de Mn. Marià, la família Armengou ja s'havia traslladat al n.º 51 del carrer Major, on el mossèn va viure i morir. El jove Armengou, fora de les hores de classe, practicava solfeig a casa seva amb un piano que en deixar els "Hermanos" li havia comprat el seu pare i, encara no s'havia adonat que sortia de solfa, ja sentia a Mn. Marià que des del balcó del davant cridava: "Pepet, que ets sord, torna a començar el compàs..."

Ben segur que va ésser un alumne aprofitat, perquè ja als 18 anys actuava com a director i pianista del trio "Berghium" que tocava els diumenges al cinema del Casino; era el temps de les pel·lícules mudes.

A la vegada feia de sastre a l'obrador familiar. Per ampliar coneixements de l'ofici i de música va anar a Barcelona on va fer una gran amistat amb el Mestre Antoni Ribera i Maneja de qui va ésser deixeble.

Durant aquests anys de joventut va ésser un militant actiu de la Congregació Mariana de Berga (més tard fusionalada a la F.J.C.C.) i d'aquesta època són els seus primers escrits publicats, tant al Butlletí de la Congregació com en alguna altra revista local del moment.

També a Barcelona va fer el servei militar, ja essent seminarista; el dia 20 d'abril de 1931, tot just proclamada la República, havia ingressat al Seminari de Solsona.

No tenint edat per a votar l'Estatut de Catalunya de l'any 1932, s'hi va adherir per escrit. Malauradament una carta firmada pel president Macià agraint-li el gest, es va perdre durant la Guerra Civil.

L'any 1934 va iniciar com a mestre, durant les vacances, els contactes amb la família de Cal Rovira de Sagàs i, òbviament, amb els convidats que freqüentaven aquella acollidora casa. Aquesta relació amb la família de Cal Rovira, va durar tota la vida i ens sembla molt important, perquè, en aquella casa, hi va conèixer el cardenal Vidal i Barraquer, a l'abat Marcet, a Mn. Berenguer, al Dr. Carreras, l'abat Escarré, etc., és a dir, caps de brot de l'Església catalana més identificada amb el país. D'altra banda el jove Armengou ja sentia una gran veneració — Mn. Armengou més tard arribà a escriure "gairebé culte" — per Mn. Bonaventura Ribera i Ribó, mort a Berga l'any 1931. Com és prou sabut, l'historiador i poeta Mn. Ribera era un catalanista combatiu i un destacat polemista a nivell local.

Esclatada la Guerra Civil, a finals de

ARXIU ARMENGOU

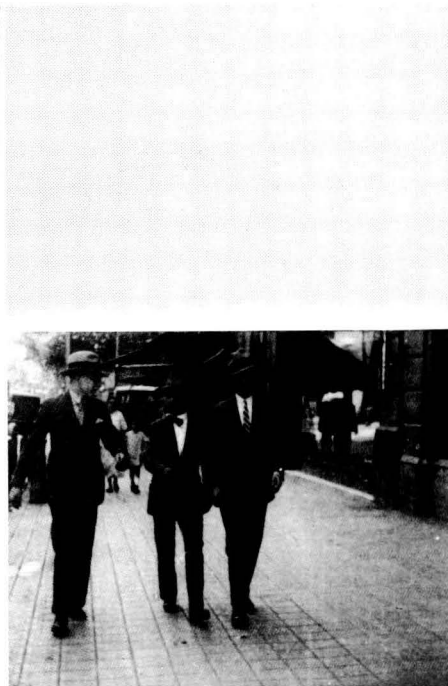
El jove Armengou l'any 1927.

desembre de l'any 1936 va passar la frontera i va acabar els estudis al Seminari de Logronyo.

El dia 22-5-1937, va ésser ordenat sacerdot. Aquell que havia estat un "mal estudiant", havia fet tota la carrera, i no es pot dir pas que amb mal profit, amb cinc anys i l'esclat de la guerra entremig.

En l'estampa record dels 25 anys de la seva primera missa, ell mateix va escriure després de la data de l'ordenació: "l'endemà, dia 23 de maig de 1937, festa de la Santíssima Trinitat, vaig dir la

ARXIU ARMENGOU

Passejant, enmig de dos amics.

meva primera missa, sense cap solemnitat, a la capella del Seminari de Logronyo." Aquest comentari, ens sembla tota una descripció de la situació bèl·lica i del seu rebuig pels triomfalismes. Retornà a Catalunya com a capellà militar, havent conegut ben de prop, a més de la tragèdia de la guerra, la realitat del poble basc i la persecució franquista a molts dels seus capellans.

Com dèiem, Benigne Rafart, ha estudiat aquest període.

ARXIU ARMENGOU

El primer de l'esquerra, al davant, és el nen Josep Armengou, en una sortida amb Mn. Marià Miró.

El seguici que acompanyà Mn. Armengou fins al cementiri de Berga, en passar pel Vall.

Després de la guerra civil, novament al bisbat de Solsona.

El mateix any 1939 va ésser destinat a la Colònia Palà de Torruella on deixà un gran record i moltes amistats que van perdurar tota la vida. Pensem en el Dr. Guitart, un antic escolà seu que, com a metge, es va veure en el penós deure d'haver-li d'anunciar el seu diagnòstic mortal, i tants d'altres. Des de Palà de Torruella, per uns amics comuns, va conèixer personalment a Ramon Arrufat i Arrufat (Les Borges Blanques, 1898 - Barcelona, 1981), autor de *Catalunya, poble dissortat*. Aquesta obra escrita per l'Arrufat i firmada per l'autor i per J. Casals, es va editar a Barcelona l'any 1933, malgrat les pressions de destacats dirigents polítics del moment.

La lectura d'aquest polèmic llibre va fer un gran impacte en Mn. Armengou pel seu separatisme radical; l'amistat i bona relació entre els dos homes, que naixia just en acabar la guerra, va durar tota la vida.

Poc després, va ésser traslladat a Solsona on va fer una curta temporada de director espiritual del Seminari i d'organista al Claustre. És també una etapa important de la seva vida, perquè a Solsona, va travar una fraternal amistat amb el Dr. Josep Pont i Gol, més tard bisbe de Segorb, Castelló i arquebisbe de Tarragona.

El mateix Dr. Pont parlant d'aquesta època de Mn. Armengou i de la seva relació personal, ha dit i escrit opinions i fets que ens semblen definitius pel coneixement de Mn. Armengou. D'altra banda, l'amistat amb el Dr. Pont ens

sembla transcendental en la vida i l'obra de Mn. Armengou: els anys més difícils, el Dr. Pont, el va estimular i animar a escriure, a continuar escrivint, i va roman- dre sempre al seu costat.

Novament i ja de manera definitiva a Berga

L'any 1949 Mn. Armengou va tornar a Berga com a vicari i Mestre de Capella substituint a Mn. Josep Lluçà i, a la mort de Miquel Mas, l'any 1954, el succeí com a organista, càrrec que va exercir fins a la seva prematura mort. És, doncs, a Berga on va escriure tota la seva obra, el punt d'arrancada de la qual, pensem, va ésser la revista *Queralt*.

Queralt es va publicar des del desembre de l'any 1952 fins a l'any 1965. Molt aviat es va fer càrrec de la direcció de la revista el jove advocat Josep M. Puig i Pou, un intel·lectual de gran talla i honestat, mort prematurament en un absurd accident a Tuixén l'any 1971, "es- sent encara una esperança", segons digué el mateix Mn. Armengou el l'homenatge del seu enterrament.

Vells i nous amics —Peix, Pons i Alsina, Mn. Forner, August Boixader —també tan malaguanyat— i altres, col·laboraren des del primer moment en la redacció de *Queralt*.

A *Queralt*, Mn. Armengou hi tingué una secció fixa, "Des del cim", fins que l'any 1960 va publicar-hi la primera part del seu article *Pro-episcopo* que va fer que la jerarquia solsonina, atenent a pressions superiors, intervingués per aturar les seves publicacions. (*Justificació de*

Catalunya ja anava de mà en mà.) A partir d'aquesta data solament hi publicà *Crònica de la Ciutat*, interessant diari de la vida berguedana i part de la "petita" història local que anava aplegant.

A *Queralt*, Mn. Armengou hi va escriure bona part dels articles que després va incloure a *Escrips de temps incerts*, i tota una altra sèrie d'articles de tema local, prou interessants, algun dels quals també mogué polseguera. Cap tema no li era aliè: els goigs nous de Queralt i els noms dels carrers van passar pel seu adreçador; l'any del còlera i el rector Moreta va ésser objecte de seu estudi; la publicació de *Notes històriques de la Ciutat de Berga* del Dr. Huch i de les *Memòries del Monestir de la Portella* i de tot el seu Abadiat i Baronia de Mn. Joan Santamaria, van merèixer, lògicament, el seu comentari i la seva reflexió original i profunda, etc. Tots aquests articles deien més coses de les que el títol podria fer pensar.

No parlarem en aquesta breu nota biogràfica de la seva obra, publicada o inèdita, ni dels comentaris que s'han fet a la mateixa. Diverses persones, prou autoritzades, han preparat els articles que es publiquen en aquest mateix número de *L'EROL* per tots aquests temes.

Clourem dient que Mn. Armengou va morir a Berga el dia 21-1-1976. Poques vegades aquella frase feta de "després de llarga i dolorosa malaltia soferta amb cristiana resignació" que a vegades llegim a les esqueles, és tan justament aplicada com pot ésser-ho en el cas de Mn. Armengou.

Mn. Armengou va morir en el moment en què s'iniciava un canvi que anant més enllà o quedant més curt —segons les opinions— del que en aquell moment era previsible, ha canviat considerablement la situació i amb ella moltes mentalitats. No ens semblaria honest dir o escriure, especular en definitiva, sobre què faria o diria Mn. Armengou avui. Sabem a què hauria romàs fidel, però no sabem quina hauria estat l'evolució del seu pensament inquiet.

Per això ens sembla èticament imprescindible per entendre la vida i l'obra de Mn. Armengou —almenys l'obra de pensament—, situar-la en el seu temps que acaba, just, a l'inici d'una nova etapa històrica, ben diferent a la seva, que una mort prematura no ens ha permès de saber com hauria vist i valorat.

Josep Noguera i Canal